

СЕКЦІЯ 6. ЗАХИСТ ПРАВ, СВОБОД І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Авдєєва Г. К.

кандидат юридичних наук

НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса

НАПрН України

e-mail: gkavdeeva@gmail.com

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ПРАВА ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ

На сьогодні штучний інтелект застосовується в багатьох сферах. В медицині системи штучного інтелекту (ШІ) використовують для діагностики та прогнозування розвитку хвороби, для підтримки прийняття лікарем рішень щодо її лікування. В економіці такі системи здійснюють прогнозування ринкових тенденцій та аналіз фінансових даних. В освіті ШІ дозволяє організувати персоналізоване навчання, здійснювати оцінювання знань, створювати складні інтерактивні навчальні матеріали. На основі ШІ створено автопілоти для транспортних засобів, різного роду роботи, центри управління енергоефективними будівлями, системи розпізнавання осіб за різними ознаками (відбитками рук, зовнішнім виглядом, райдужною оболонкою ока, голосом та ін.).

Сьогодні системи ШІ ефективно вирішують завдання щодо ідентифікації осіб за фотознімками, відеозаписами та пробами ДНК. Зокрема, за допомогою американської системи розпізнавання осіб Clearview AI, яка використовує базу даних з 30 млрд фотопортретів із соціальних мереж та стрічок новин, ідентифіковано понад 1 000 осіб (живих і загиблих) та встановлено особи окремих громадян РФ, які скоїли злочини на території нашої держави [1, с. 66]. Можливості і сфери використання ШІ постійно розширюються. При цьому у світі відомо багато прикладів про

помилки у роботі систем ШІ, які привели до порушення фундаментальних прав і свобод людини [2].

Оскільки більшість систем ШІ здійснюють обробку персональних даних, це може привести до порушення прав людини на приватне життя, яке гарантується такими статтями Конституції України: ст. 31 (таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції), ст. 32 (заборона втручання в особисте і сімейне життя), ст. 28 (заборона без вільної згоди людини застосовувати до неї медичні, наукові чи інші дослідження), ст. 54 (захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів) та ін. [3].

Різні аспекти захисту прав людини під час використання ШІ є предметом особливої уваги юристів в усьому світі. Міжнародною групою експертів Європейської комісії у галузі ШІ (AI HLEG) опубліковано посібник «Етичні настанови для надійного ШІ» [4], в якому сформульовані концептуальні правила роботи систем ШІ (законність, етика, відповідальність, надійність, прозорість, безпечність та ін.).

Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) опублікований стандарт ISO/IEC 42001:2023, в якому містяться вимоги до створення, тестування, впровадження, підтримки та постійного вдосконалення систем ШІ [5].

Перший у світі закон про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act) [6] був прийнятий парламентом ЄС у червні 2023 р. Оновлений текст закону опубліковано 2 лютого 2024 року [7]. Цей закон встановлює правила та вимоги для розробників систем штучного інтелекту та спрямований на забезпечення безпеки, прозорості, екологічності й етичності використання штучного інтелекту в ЄС. Основні положення цього закону включають класифікацію систем ШІ за рівнями ризику, яким відповідають певні регуляторні заходи. Забороні підлягають приховані технології маніпуляції емоціями людей. Розробники таких систем зобов'язані надавати можливість

користувачам вільно отримувати інформацію про те, як вони працюють і приймають рішення. В законі також передбачені заходи щодо запобігання дискримінації, упередженості та несправедливості в системах ШІ. Для систем ШІ, які, зокрема, здійснюють обробку персональних даних та інформації щодо об'єктів критичної інфраструктури запроваджується обов'язкова сертифікація. В законі визначено 8 типів систем ШІ високого ступеню ризику. Для систем, які потенційно можуть становити ризик для прав людини або державних інтересів (дискримінація, дезінформація, маніпуляції в інформаційному просторі та ін.), передбачені певні обмеження.

Закон про штучний інтелект (AI Act), який має стати прикладом уніфікації юридичних правил у галузі ШІ, викликав безліч дискусій у юридичних спільнотах різних країн Європи та всього світу. Частина юристів наголошують на тому, що закон повинен обмежувати застосування деяких технологій ШІ, які можуть становити небезпеку для прав і свобод людини. Інші, навпаки, вважають, що будь-які обмеження у застосуванні технологій ШІ перешкоджають розвитку інновацій і соціальному прогресу загалом. Однак усі одностайні в тому, що технології ШІ потребують справедливого правового регулювання.

В Україні також розпочався процес правового регулювання ШІ з урахуванням міжнародних стандартів у цій сфері. Міністерство цифрової трансформації України опублікувало «Дорожню карту з регулювання штучного інтелекту в Україні» [8], видало методичні матеріали «Права людини в епоху штучного інтелекту: виклики та правове регулювання» [9]. Спеціалісти у галузі ШІ дискутують з приводу визначення винної особи у разі завдання шкоди системою ШІ, яка працює автономно. «Хтось вважає, якщо подія викликана дефектами конструкції пристрою зі ШІ – винним є виробник пристрою, а якщо стався програмний збій – розробник ШІ. Дехто вважає, що всі перелічені суб'єкти є винними одночасно. Для кожного

випадку має бути правова основа для розв'язання цього питання та вироблені відповідні підходи залежно від ступеня небезпеки й інших характеристик системи ІІІ» [9, с. 27].

На сьогодні у законодавстві України відсутні норми, які б дозволили здійснювати контроль за системами ІІІ та вимагати звіти у суб'єктів, які відповідають за їх розроблення або використання. Для формування законодавчої бази щодо використання ІІІ в нашій країні важливо мати чітку систему відповідальності для осіб, які розробляють, впроваджують або використовують системи ІІІ. У таких системах на законодавчому рівні має бути забезпечена можливість людського втручання для виправлення помилок під час аналізу персональних даних, критичного підходу до обрання джерел інформації та запобігання можливому порушенню прав людини.

Список використаних джерел:

1. Авдєєва Г.К. Проблеми використання систем штучного інтелекту у правозастосовній діяльності. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2023. Вип.2(102). С. 63-80. DOI:10.33766/2524-0323.102.63-80
2. Богдана Гайворонська. Триумф та загрози штучного інтелекту - як нейромережі впливають на наше життя і як вони законодавчо регулюються. 04.09.2023. URL : <https://cityhost.ua/uk/blog/triumf-ta-zagrozi-shtuchnogo-intelektu-yak-neyromerezhi-vplivayut-na-nashe-zhittya-i-yak-ce-zakonodavcho-regulyu-tsya.html#the-top-5-major-failures-of-AI>
3. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. Верховна Рада України. Редакція від 01.01.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. The Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence (AI). European Commission. Publication 08 April 2019. URL : <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>
5. ISO/IEC 42001:2023 (E). Information technology — Artificial intelligence — Management system. First edition 2023-12. International standard. Geneva, 2023. URL : https://webstore.iec.ch/preview/info_isoiec42001%7Bed1.0%7Den.pdf
6. Artificial Intelligence Act. Amendments adopted by the European Parliament on 14 June 2023 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts. URL : https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-06-14_EN.html#sdocta6
7. Artificial intelligence act: Council and Parliament strike a deal on the first rules for AI in the world. Council of the EU : Press release. 2 February 2024. URL :

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/12/09/artificial-intelligence-act-council-and-parliament-strike-a-deal-on-the-first-worldwide-rules-for-ai/>

8. Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. Міністерство цифрової трансформації України. URL :

https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%94%D0%BE%D1%80%D0%B6%D0%BD%D1%8F%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%B7%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%A8%D0%86%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_compressed.pdf

9. Права людини в епоху штучного інтелекту: виклики та правове регулювання. Методичний матеріал. Міністерство цифрової трансформації України. Київ, 2024. 44 с. URL : <https://drive.google.com/file/d/1YLb1X8wCMQi3g8LjPsERa2b58GM1fRS2/view>

Бондаренко С. Ю.

фахівець КТЗК ЦКБ ННІ ІБ СК НА СБ України
Національна академія СБ України
e-mail: bondarenko.stephan@ukr.net

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ВІДОМОСТІ» ТА «ДАНІ» В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРАВІ

Другого жовтня 1992 року ВРУ приймає Закон України «Про інформацію» і в цьому ж НПА декларує легальне визначення концепту «інформація» [3]. Звичайно, що станом на той рік дефініція кардинально відрізнялась від сучасної. Під інформацією перша редакція цього Закону розуміла документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Станом на 7 лютого 2024 року ст. 1 Закону України № 2657-ХІІ подає змінене визначення інформації – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Річ у тім, що і до сих пір багато хто із інформаційного суспільства не до кінця розуміє диференційні поняття «відомості» та «дані», просто їх ототожнюючи. Наша задача підійти до цього із теоретичної точки зору та запропонувати читачам здійснити огляд позиції автора, намагаючись пролити світло на поставлену проблему.